

Utdrag ur

BUNGE KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2009 Reviderad 2015

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Bunge kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Antikvarie Eva Selin
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	Ej utsedd
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, ATA, Stockholm
Handlingar i Gotlands Fornsals arkiv, Visby
Inventering av inventarierna i Bunge kyrka 1996-2001, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.
Inventering av Bunge kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.
Invändig restaurering 1993-94 Dokumentation Anna Malmsten.

Tryckta källor

Erlandsson, Th., Eklund, C. Bunge socken genom tiderna, 1951.
Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.
Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.
Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
Sveriges Kyrkor, Gotland bd II, 1935.
Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971
Utas, J., Om gotländska valv: examensarbete i arkitekturens teori och historia Chalmers tekniska högskola, 1971.

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1169	Årtal enligt Strelow.	SvK
	Sannolikt 1169, den romanska stenkyrka bestående av korabsid och ett långhus, GK nämner endast att det i nordportalens dörrblad finns hål efter pikstötär och armborstpilar.	SvK, GK
t. 1200-tal	Uppfördes tornet fungerade förmodligen även som försvarsanläggning (SvK anger sannolikt 1221).	GK
	Korportalen.	GK
1221	Årtal enligt Taxuslistan.	SvK
o. 1250	Dopfont.	GK, SvK
	Fattigbössa av kalksten, signerad Lafrans. Utgjorde möjligen krucifixpedestal (SvK anger mellan 1235-1270).	GK, SvK
	Tornets V portal förändrades.	SvK
	Snidad dörr till sakramentsskåpet (nu i Statens Historiska Museum).	SvK
1294	Gravhäll över Johannes Duckers, Botulfs fader.	GK, SvK
s. 1200-tal	Den Ö stigluckan.	SvK
	Delar av kyrkogårdsmuren.	SvK
t.1300-tal	Kor och långhus (SvK anger de är uppförda 1270-85 under ledning av anonymmästaren Neo Iconicus). N portalen och sakristiportalen återanvändes från de gamla byggnadskropparna (SvK daterar långhusportalen genom hjälmtypen till 1260-1315).	GK, SvK
	Skulptur föreställande S:t Olof av Bungemästaren.	GK, SvK
	Sakristian uppfördes(?).	SvK
1351	Gravhäll över Botwi, hustru till Botulf Ducker och hans son Lifridus.	SvK
1381	Gravhäll över kyrkoherden Jacob.	SvK
1300-tal	Glasmålning.	GK
s. 1300-tal	Väggmålningar (enl. SvK 1370-90).	GK, SvK
medeltida	Stigluckorna (4 st.).	GK, SvK
	Ornerad bräda framför altaret.	SvK
	Brunnen till prästgården.	B
1593	Inskriptioner i ringkammaren bl.a. ”her ulof i rute 1593” och ”sante lafrans”.	GF
1641	Gravhäll lagd över tre syskon från gården Ducker.	B
1689	Altaruppsats.	GK, SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
o. 1700	Altarskrank.	SvK
1702	Predikstol.	GK, SvK
1707	Inskription i draperimålningen på långhusets S vägg: ”Mathias Lüth 1707”.	GKM
1740	Slog åskan ned i tornet och vissa delar byggdes om, ljudgluggarna fick sitt nuvarande utseende.	SvK, GF
1755	Orgeln byggdes för den franska reformerta kyrkan (uppförd 1749-1752) i Stockholm (GK anger omkring 1750). Byggdes av Jonas Gren & Peter Strähle, Stockholm.	ISO, GK, GF
t.1800-tal	Överkalkades målningarna.	GKM
1800-tal(?)	Målades dopfunten med oljefärg.	GF
1835	Årtal på en brädvägg som utgjorde det allmänna sockenmagasinet som förnyades detta år. Spannmålsbingen var placerad i långhusets NV hörn.	Inskr.
o. 1850	Revs det s.k. "Munkehuset" ned – ett flera våningar högt medeltidshus som stod invid kyrkan. Byggnadsmaterialet användes för att föra upp en rik mans bostadshus i Fårösund (en tidningsartikel i Gotlandsallehanda 1916 anger att de revs ned redan 1807 och att de utgör huvudstommen i Löfvenberg-Grubbska byggnaden som då uppfördes av Fåröprosten G. E. Lyth).	B GF
	Skrev en engelsk sjökaptan, stationerad i Fårösund under dåvarande Krimkriget, att kyrkan mer eller mindre var att betrakta som en ruin, bl.a. var fönstren till stora delar borta.	GF
1851	Kyrkklockan göts 1851 av Johan A. Beckman, Stockholm.	GKR
1857	Kyrkan restaurerades – yttertaken sänktes (GK anger omkr. 1850). Falarna ersattes med tegel. Möjligen användes tegel från det närbelägna bruket Ducker, Bunge.	GK, SvK GF
	Ett sidoaltare revs ned.	B
	Bänkkvarteren ändrades.	GF
	Väggmålningarna putsades över.	GF
	Medeltida glasmålningar köptes av prosten Lutteman som stod i förbindelse med herr Bergman i Visby. I stället monterades vitt glas i träbågar av ”vanlig ladugårdstyp”. Nu finns målningarna på Nationalmuseum. I övrigt bortskaffades genombruten skåpsdörr (möjligen den som återfinns på SHM), helgonbilder (av vilken en troligen låg i backen och förmultnade, en annan återfinns trol. på SHM),	B
1857	helgontabernakel (förstört), monstrans av mässing, trätavla med figur, ett rökelsekar (hos J. Lutteman), kyrkkistor, 2	

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	pedestaler med drakhuvuden, ett sandur och två kollekttavlor.	
	Lades golven troligen om, troligen isolerades de med ett lager granbarr.	GF
1862	Revs kyrkogårdsmuren ned till halva sin höjd (P. A. Säve han teckna av den innan). Stenen användes till uppförandet av en källare m.m. på den andra sidan landsvägen belägna skoltomten (enl. en artikel i Gotlands Allehanda revs muren ned 1858).	SvK, B GF
1870	Köptes orgeln från den Franska kyrkan i Stockholm.	ISO
1872	Årtal på orgeln som anger att orgelverket och läktaren målades om på bekostnad av f.d. nämndemannen Johan Stuxberg.	GF
1897	Tornet nybyggdes enligt inskription i spirstocken.	GF, Inskr.
1800-tal	I sakristian fanns vid Säves besök (efter 1857) en igenkastad brunn.	GF
1900-1905	Utvidgades kyrkogården Ö varvid stigluckan förenklades.	KI
1916-18	Togs muralmålningarna fram och konserverades av C. W. Pettersson.	GKM, SvK
	Fattigstocken av kalksten flyttades in i kyrkan, den stod tidigare vid landsvägen under ett litet stentak över myntspringan, taket fungerade även som solvisare.	SvK
	En skytteglugg togs upp i kyrkogårdsmuren.	SvK
	Golvet togs upp i koret varvid gravar påträffades överallt, murarna till en äldre kyrka hittades.	SvK
	Togs ursprungsfärgen fram på altarskranket och predikstolen(?).	SvK
	Dopfunten ställdes på sin ursprungliga sockelhäll och flyttades från koringången till V kolonnen.	SvK
	Brädgolvet bröts upp och ett antal medeltida gravhällar kom fram.	GF
	Predikstolen och altarskrankets originalfärg togs fram.	GF
1900-tal	V kyrkogårdsmuren höjdes på initiativ av Bungemuseets grundare Th. Erlandsson.	GF
1937	Värmeledning installerades varvid rester av en äldre grund hittades.	ATA
1946	Ritade G. Svahnström ett rekonstruktionsförslag till stigluckan i Ö.	GF
1947	Kyrkogården utvidgades, efter ritningar av arkitekt Olle Karth, Visby, som också ritade gravkapellet. Stenhuggare Lindqvist anlade muren. Spegeldammen anlades och gravkapellet	GF
1947		

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	byggdes av byggmästare Karl Fagerlund, Fårösund. De smidda grindarna i den stora infarten tillverkades av smeden K. J. Pettersson efter ritningar av ingenjör Sven Westerqvist, båda från Fårösund. Träd och rabatter anlades av trädgårdsmästare Gustaf Nordström, Fårösund efter trädgårdskonsulent Karl Wikesjös förslag.	
1952	Renoverades orgeln av Olof Rydén, Stockholm, bl.a. installerades elektrisk fläkt.	GF
1954	Rengjordes muralmålningarna av konservator Erik Olsson, Sanda, pelare och stenomfattningar tvättades.	ATA
1955	Installerades elektrisk uppvärmning och den elektriska belysningen utökades.	GF
1957	Erlingning, klockan hängdes om av Bergholtz.	GKR, GF
	Replik av S:t Olofstatyn tillverkades av Bertil Nyström (originalet finns på SHM) ytbehandlingen utfördes av Olofssons Möbelverkstad.	GF
1958	Åskskyddsanläggning.	ATA
1959	Putades kyrkan med KC-bruk.	GF
	Reparerades portalerna och blyavtäckningar monterades på kapitälbanden.	GF
1963	Blyinfattade glasrutor – antikglas (glasmästaren Lydahl).	GF
1964	Tog konservator Erik Olsson, Sanda, bort 1800-talets (?) oljemålning på dopfunten.	GF
1967	Sprickbildning i murverket till följd av skjutning med batteriuppställningar.	GF
	Uppdagades husbock och strimmig trägnagare i takkonstruktionen, Anticimex sanerade.	GF
1971	Genomfördes en restaurering under ledning av arkitekt Leif Olsson, Stockholm: Taken lades om. Landgångar anordnades på vindarna. Åskledaren kompletterades. Fasaderna rengjordes och avfärgades. Vattendäcket renoverades. Bjälken till klockans upphängning förstärktes. Murarna förstärktes med dragstag. Portalerna konserverades och rengjordes – sydportalen hade ett plastspackel blandat med kalkstensfiller. Den västra portalen målades. Ytterdörrarna tätades. Samtliga kalkmålningar rengjordes (1972) med undantag av de i koret som användes som gudstjänstlokal under hela arbetets gång. Målningen bakom läktaren togs fram. Pelarna stöddes upp med armerad betong på två respektive tre sidor. Ljud- och ljusöppningarna försågs med nät. Fönstret på tornets norra fasad byggdes upp med en sockel och anslöts mot taket med blyplåt. Orgeln renoverades. Bänkarna byggdes om, de	GF ATA, GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	målades om och originalfärgen togs fram då det visat sig att de vid förra restaureringen blivit ommålade. Väggskärmerna mot tornrummet målades. Nytt golv ovanpå det gamla(?). Trägolvet byttes mot stengolv, isolerades med lättklinker. En golvplatta märktes med året 1972. I samband med att golvet skulle läggas om gjorde man en ”total” utgrävning. Under trägolvet som lades 1916 fann man ett äldre plankgolv, dymlat. Man fann de gamla grundmurarna intakta (de påträffades också 1916).	
1976	Ljudanläggning.	GF
1977	Orgeln renoverades av Mads Kjersgaard, Uppsala.	ISO
1979	Beslutades om en urnlund.	ATA
1981	Ordandes belysningsarmaturerna på orgelpodiet.	ATA
1987	Yttre renovering med Riksantikvarieämbetet som projektansvarig. Taken reparerades, tornhuven byggdes om. Åskskyddet kompletterades. Fasaderna putsades och avfärgades. Glasmålningen konserverades. Stöpelaren omfogades och försågs med flistak. Portalerna konserverades av Gert Öhrnström.	GF ATA
1991	Flyttades fattigbössan från mitt under triumfbågen till sin nuvarande plats V om långhusets V pelare.	ATA
1992	Anlades minneslundan. En grön mässhake renoverades av Ateljé S:t Botvid.	ATA ATA
1993-94	Inre restaurering som bl.a. innebar att vägg- och valvmålningarna restaurerades av konstnär Harald Norrby, Klinte. Putsen lagades samt komplettering av värmesystemet.	GF
1996	Grind till orgelläktare ritad av Jan Utas, Visby.	GF
2003	Konserverades ett antal (9 st.) gravvårdar av Stenkultur AB.	ATA
2006	Lotine anordnade bättre textiltvättning. Restaurerades kyrkstallet.	GF GF
2008	Stigluckorna åtgärdades av stenkonservator.	

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm (25/10 2007).
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
KI	Inventering av Bunge kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.
muntl.	Muntlig uppgift från församlingens representant.
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd II, 1935.
t.	tidigt